

KOŚCIELNE PRAWO KONSTYTUCYJNE

KOŚCIÓŁ I PRAWO 8(21) 2019, nr 2, s. 9-29

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip.2019.8.2-1>

Štefan Brinda

PRYMAT PAPIEŻA WEDŁUG KAN. 331 KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Kościół katolicki jest organiczną wspólnotą wszystkich wiernych chrześcijan z woli Jezusa Chrystusa. W tej organicznej wspólnocie każdy wierzący ma swoje miejsce, a ostatecznie funkcje. Funkcje wiernych występują jako indywidualne i kolegialne, i są ściśle ze sobą połączone. Indywidualną funkcją w Kościele jest urząd Biskupa Rzymu jako bezpośredniego następcy Apostoła św. Piotra i biskupów będących następcami Apostołów. Tak jak Apostoł Piotr został wybrany przez samego Chrystusa na pierwszego wśród Apostołów, tak i dziś papież jest głową Kolegium Biskupów. To właśnie wspólnota biskupów, na czele z Biskupem Rzymu, pełni swe zadania w różnych formach urzędów, tak indywidualnych, jak i kolegialnych.

1. PODSTAWY TEOLOGICZNE PRYMATU APOSTOŁA PIOTRA

Struktura hierarchiczna stanu duchownego w pismach Nowego Testamentu ma swój początek i wzór w strukturze hierarchicznej stanu duchownego wyrażonej w Starym Testamencie [Bocian 2000, 24-41]. Jest to

---

KS. MGR LIC. ŠTEFAN BRINDA – doktorant, Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Polska; e-mail: stefan.brinda@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-0385-156X>

wyraźna analogia. W pismach Starego Testamentu jest tytuł „kapłan”, zarezerwowany tylko dla arcykapłana i kapłanów z potomstwa Aarona. Lewici nie byli członkami stanu kapłańskiego. W doktrynie katolickiej przyjęto, że w Kościele istnieją tylko dwa sposoby uczestnictwa w hierarchicznym (urzędowym, służebnym) kapłaństwie Chrystusa, tj. episkopat i prezbiterat. Diakonat jest ustanowiony dla posługi im dwom. Dlatego termin *sacerdos* oznacza tylko biskupów i prezbiterów, a nie diakonów¹.

Z tekstu pism Nowego Testamentu wynika, że postawa biskupa od pierwszych czasów życia Kościoła, znajduje swoją analogię w istnieniu urzędu arcykapłana w pismach Starego Testamentu. Urząd arcykapłana w Starym Testamencie, który był jeden i wyłączny, ma swoje odzwierciedlenie w urzędzie papieża.

Apostoł Piotr przemawiał w Cezarei Filipowej jako przedstawiciel innych Apostołów. Chrystus zwrócił się do Piotra wskazując na symbole skały i kluczy, które mają wiele znaczeń (Mt 16,16-19). Skała może być symbolem pewnego i trwałego fundamentu. Piotr, choć jest człowiekiem, został ustanowiony przez samego Boga jako skalny fundament, który będzie odporny na różne szkodliwe wpływy i zapewni dostateczne bezpieczeństwo, na którym można stać i budować. Klucz może przypominać symbol najwyższej władzy, otwierania i zamykania na dobra duchowe. Chrystusowe publiczne upominanie uczonych w piśmie (Łk 11,52) może mieć źródło w prorocत्वie o zarządcy pałacu Szebnie i słudze Eljakimie. To, na czym Szebna się opierał, tym Bóg wstrząsnął i pozbawił go urzędu. Eljakimowi Bóg powierzył klucze, dając mu moc otwierania i zamykania domu Dawida. Bóg z Eljakima uczyni kołek, który On sam wbije do ściany. I ten kołek stanie się chlubą, ponieważ zawisnie na nim cały ciężar ojcowskiego domu (Iz 22,15-25). Jest to również obraz, przez który możemy spojrzeć na słowa Chrystusa do Piotra po jego wyznaniu w Cezarei Filipowej (Mk 16,19). Chrystus zwrócił się tylko do Piotra, któremu jeszcze zmienił imię.

Skała może być odzwierciedleniem pewnych i niezmiennych prawd wiary, a klucze mogą oznaczać prawo otwierania i zamykania nadprzyrodzo-

---

¹ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2002 [dalej cyt.: KKK], nr 1554; *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83], kan. 1009 § 1-3.

nych skarbów mądrości i wiary. Klucze, które Piotrowi powierzył Chrystus, są kluczami dla ludzi, którym ma odpowiednio otwierać czy zamykać dostęp do dóbr duchowych. Klucze są symbolem władzy, poznania prawdy, ale i odpowiedzialności za urząd (Iz 22,21n.; Łk 11,52). Piotr nie przyjął jednego klucza, ale klucze, co oznacza, że prawdziwie przyjął pełnię władzy [Bocian 2000, 42-49].

Chrystus interweniował jeszcze w inny radykalny sposób w życie Apostoła Piotra. To On zmienił mu imię z „Szymon” na „Piotr”. Zgodnie z biblijną tradycją, zmiana imienia jest absolutnie niezbędna dla ludzkiego życia. Bóg Abramowi zmienił imię na Abraham. Jego małżonka już dla niego nie była więcej Saraj, ale Sara. Stało się to z nakazu samego Boga. Również patriarsze Jakubowi z nakazu Boga zmieniono imię na Izrael (Rdz 17,5.15; 32,29; Sdz 6,32n.). Taka zmiana imienia jest znakiem wyłącznego związku Boga z tym konkretnym człowiekiem. Zaraz po zmianie tego imienia Apostoł Piotr znajduje się w nowej sytuacji. We wspólnocie Apostołów jemu samemu Chrystus powierzył prymat. Nowe imię jest znakiem nowej relacji z Chrystusem. Chrystus udzielił Piotrowi charyzmatu prymatu i w ten sposób ich relacja stała się charyzmatyczna. Chodzi tu o znak prawdziwej bliskości Chrystusa do Piotra i do jego urzędu prymatu, do którego go ustanowił. Piotr jest skałą z woli Chrystusa i dla innych Apostołów. I zaraz od początku sam Bóg na tej skale buduje swój Kościół. Na wierze Piotra zbudowany jest nowy wybrany lud Boży, tak jak stary wybrany lud Boży (naród wybrany) zbudowany jest na wierze Abrahama (Iz 51,1-2). Trwałość Kościoła jest zapewniona Słowem Chrystusa, że piekielne moce go nie przemogą [Bocian 2000, 80-86].

W Ewangelii według św. Marka odzwierciedlony został najstarszy tradycyjny obraz św. Apostoła Piotra w pierwotnym Kościele. Ewangelista nie napisał jednoznacznie o prymacie Piotrowym, ale napisał o Piotrze jako tym, który był pierwszy wśród Apostołów (*primus inter pares*). Piotr jest wzorem ucznia, który zostawia wszystko i idzie za Chrystusem. Często występował w imieniu innych uczniów, a w Cezarei Filipowej wyznał wiarę w Chrystusa jako Mesjasza (Mk 8,27-33).

Listy św. Pawła zawierają różne tradycje o życiu pierwotnego Kościoła. Po trzech latach swej konwersji na chrześcijaństwo, postanowił udać się do Jerozolimy, aby osobiście spotkać się z Piotrem. Przebywał z nim dwa tygodnie (Ga 1,18). Przez ten czas mógł Paweł dobrze poznać, kim jest Piotr i jaka jest jego pozycja we wspólnocie pierwotnego Kościoła. Później Piotr

i Paweł spotkali się po czternastu latach na Synodzie Jerozolimskim. Paweł uznawał Piotra, Jakuba i Jana za filary Kościoła (Ga 2,1-10).

Św. Paweł dał swoje świadectwo o prymacie Piotra z przyjętej tradycji także do Koryntian (1Kor 15,3-8). W ten sposób Paweł doświadczył, że źródłem jego nauczania jest przyjęta żywa tradycja rozpowszechniona w życiu Kościoła. Kiedy Paweł wyznał Koryntianom swoją wiarę, mianował Piotra jako pierwszego między Apostołami, którym się Chrystus po swym zmartwychwstaniu ukazał. Paweł poznał imię Piotra – *Kefas*, które było rozpowszechniane między wierzącymi w pierwotnym Kościele (1Kor 1,12; 3,22; 9,5; Ga 1,18) i imię *Petros* (Ga 2,7-8) [Rusecki 2012, 585-89].

1.1. Władza kluczy

Klucze, które Chrystus powierzył Piotrowi, są kluczami dla ludzi, za których jest odpowiedzialny i ma im właściwie otwierać czy zamykać dostęp do skarbów duchowych (Mt 16,19). Klucze są symbolem władzy, poznania prawdy i odpowiedzialności za dany urząd (Iz 22,21n.; Łk 11,52). Piotr nie przyjął jednego klucza, ale klucze. To oznacza, że przyjął prawdziwie pełnię mocy. To powierzenie kluczy zakłada pomoc (asystencję) samego Boga, aby się Piotr w odpowiedzialnym pełnieniu swego urzędu otwierania i zamykania nie dopuścił żadnego błędu, dlatego, że Bóg sam nie może się mylić, ani obietnica dana przez samego Boga nie może się skończyć (Mt 24,35). Sam Bóg chroni Piotra. Dlatego papież sam, niekiedy za pośrednictwem innych, zgodnie z objawieniem Bożym, mówi *ex cathedra*.

Apostoł Piotr jest obdarzony specjalną łaską. Chrystus nazywa go błogosławionym, dlatego że wyznał wiarę w Niego jako w Mesjasza (Mt 16,16). To wyznanie nie jest działaniem Piotra, ale jest działaniem Piotra słuchającego i przyjmującego Objawienie, które zostało mu dane od Boga Ojca (Mt 16,17). Piotr w swojej wierze wyznał poznana prawdę, a to jest rzeczywistość, którą podkreślił sam Chrystus. Dlatego nie można w to wątpić.

Sam Bóg doprowadził do prawdziwego wyznania Piotra. Wyznać Chrystusa jako Mesjasza nie jest możliwe czystym ludzkim sposobem poznania Chrystusa. Zaraz po tej interwencji Boga, Piotr otrzymał prymat, a więc uznany był pierwszym spośród Apostołów i obdarzony przywilejem nieomyślności w sprawach wiary. Wiara w sobie zawiera także moralność (Jk 2,17). Piotr jest obdarzony przywilejem najwyższego autorytetu (Mt 16,18).

Chrystus powierzył Piotrowi nie zwykłe klucze, ale klucze bezpośrednio do Królestwa Bożego (Mt 16,19). Przywilej tych kluczy jest przywilejem najwyższej władzy pierwszego wśród Apostołów. Prawo zamykania i rozwiązywania dało Piotrowi tak wielką moc, że to, co jest związane czy rozwiązane na ziemi, jest akceptowane i w Królestwie Bożym. Jest to tak wielka moc, że się jej muszą podporządkować wszyscy ludzie i wszystkich ludzi ona także zobowiązuje. Klucze są symbolem suwerenności, w której jest skoncentrowana cała moc w hierarchicznej strukturze Kościoła, a wszyscy wierni muszą się jej podporządkować.

Urząd, który Chrystus powierzył Piotrowi, jest urzędem najwyższego autorytetu dla wszystkich uczniów Chrystusa. Z tym urzędem nierozdzielnie związany jest charyzmat nieomyślności, gdyż Piotr uczy, że jest to potwierdzone przez samego Chrystusa [Bocian 2000, 82-84].

1.2. Władza pasterska

Jezus Chrystus powierzył najwyższą pasterską moc Piotrowi po swym zmartwychwstaniu przy Morzu Tyberiadzkim (J 21). Tekst ten składa się z dwóch części. Część dialogowa między Piotrem a Chrystusem wyraźnie stanowi, że Piotrowi powierzono paść baranki. Chrystus powierza Piotrowi władzę kierowania – rządzenia (J 21,15-19). Część druga tylko potwierdza wnioski z części pierwszej (J 21,20-23).

Chrystusowe trzy pytania zadane Piotrowi, czy go miłuje, mogą przypominać troiste Piotrowe zaparcie się Chrystusa. Tradycja biblijna nie dopuszcza interpretacji, że na skutek tych pytań Chrystus ponownie powołuje Piotra do wspólnoty Apostołów, dlatego że potrójnym zaparciem się z niej wystąpił. Teksty Nowego Testamentu nie świadczą o tym, że Piotr byłby przez Chrystusa znowu powołany do wspólnoty apostoelskiej. Niemożność takiej interpretacji potwierdza także Jeremiasz (Jr 31,31-34)².

---

² Jr 31,31-34: „Oto nadchodzą dni – wyrocznia Pana – kiedy zawrę z domem Izraela «i z domem judzkim» nowe przymierze. Nie jak przymierze, które zawarłem z ich przodkami, kiedy ująłem ich za rękę, by wyprowadzić z ziemi egipskiej. To moje przymierze złamali, mimo że byłem ich Władcą – wyrocznia Pana. Lecz takie będzie przymierze, jakie zawrę z domem Izraela po tych dniach – wyrocznia Pana: Umieszczę swe prawo w głębi ich jestestwa i wypiszę na ich sercu. Będę im Bogiem, oni zaś będą Mi narodem. I nie będą się musieli wzajemnie pouczać jeden mówiąc do drugiego: «Poznajcie Pana!» Wszyscy bowiem od najmniejszego do największego poznają Mnie – wyrocznia Pana, ponieważ odpuszczę im występki, a o grzechach ich nie będę już wspominał”.

Tekst proroka Jeremiasza jest dla rodzącego się Kościoła w pierwszym stuleciu tak zasadniczy, że w liście do Hebrajczyków cytowany jest dwukrotnie (Hbr 8,8-12; 10,16-17). Niewierność Apostoła Piotra nie mogła zniszczyć wierności samego Boga i Bożego wyzwolenia (Rz 3,3b-4a; 11,29).

W tamtym kontekście dialogu Piotra z Chrystusem na brzegu Morza Tyberiadzkiego nie można interpretować tak, że Chrystus Piotra ponownie włączył do wspólnoty Apostołów. Chrystus wyposażył Piotra w pasterską władzę pasienia baranków. W Cezarei Filipowej Piotr wyposażony został we władzę kluczy, która na brzegu Morza Tyberiadzkiego przechodzi w Chrystusową aktualizację dawania i w Piotrową aktualizację przyjęcia.

Piotrowi jest znowu powierzony charyzmatyczny urząd tego pierwszeństwa wśród innych Apostołów i nawet mimo tego, że nie jest zdolny jasno odpowiedzieć na trzy pytania Chrystusowe. Piotr się tak swoją niedoskonałą miłością otwiera na miłość Bożą (J 21,15-19) i dlatego urząd Piotra jest obdarzony szczególnym charyzmatem pasterskiej miłości, w której Chrystus sam daje to, co dla Niego najdroższe, tj. owce, baranki i swoją miłość. Chrystus tym samym wspomaga powierzony Piotrowi urząd.

Nie ma wątpliwości w tym, że pierwsze pytanie Chrystusa do Piotra dotyczy Piotrowej miłości ku Niemu, a z tym związana jest i odpowiedzialność (J 21,15n.). Wszak do tej miłości musi Piotr dorosnąć tak, żeby w nim działała taka miłość, jaką go miłuje Chrystus. Niedoskonała miłość Piotrowa nie stała się przeszkodą, dla której Chrystus mógłby mu nie powierzyć urzędu pierwszego wśród wszystkich w całym Kościele.

Chrystus Piotra wezwał, aby Go naśladował i mu oznajmił, jaką śmiercią umrze (J 21,19.22). Jest to wyrazem trudu, jakiego Chrystus od Piotra oczekuje. Wzmianka o powołaniu Apostoła Jana pozwoliła nam czuć, że Chrystus Apostołom powierza różne zadania (J 21,20-23). Chrystus od swych Apostołów żąda, aby się starali o to, jak Go naśladować. Apostołowie nie mają troszczyć się o to, kto będzie pierwszy, a co będzie z dalszymi (J 21,22-23) [Bocian 2000, 86-89].

W pierwszym wieku życia Kościoła w Jerozolimie Apostoł Piotr występuje jako ten pierwszy. Inicjuje i prowadzi nowy wybór we wspólnocie wierzących, aby wypełnić puste miejsce po Apostole Judaszu (Dz 1,15-26). Po Zesłaniu Ducha Świętego mówi w imieniu wszystkich Apostołów (Dz 2,14-37). Przed Sanhedrynem zabiera głos, aby obronić wiarę w Jezusa Chrystusa (Dz 4,5-22). Prowadzi sąd nad Ananiaszem i Safirą (Dz 5,3-11). Z nakazu Bożego otwiera Kościół poganom (Dz 10,1n.). Później na Synodzie

Jerozolimskim wśród Apostołów i starszych Piotr zabiera głos jako ten pierwszy (Dz 15,6-7).

Dzieła Ojców Apostolskich i innych osób z drugiego/trzeciego stulecia życia Kościoła są bogatymi tekstami, w których broniono i ponownie potwierdzano prymat Piotra i pierwszeństwo miasta Rzym, np. papież Klemens I pisał o wspólnocie kościelnej w Koryncie, która ma własną kościelną i hierarchiczną strukturę założoną przez Apostołów. Jego listy były pisane tonem życzliwości i miłości, ale nie były im obce tony władcze. Św. Polikarp zwracał się do papieża Innocenta, aby ustanowić jednakowy czas na świętowanie Wielkanocy w całym Kościele. Św. Cyprian jako pierwszy użył słowa *primatus*. Ze schizmatyckiej Kartaginy wysyłano do Rzymu wiele delegacji, aby nawiązać ponownie relacje [Koczwara 2012, 579-81].

2. PODSTAWY PRAWNE

Papież, Biskup Rzymu, jest pierwszym następcą Apostoła Piotra, głową Kolegium Biskupów, zastępcą Chrystusa na ziemi i pasterzem całego Kościoła. Na mocy swego urzędu, ma w Kościele najwyższą, pełną, bezpośrednią, powszechną i zwyczajną władzę, którą może swobodnie wykonywać (KPK/83, kan. 331; KKK 881). Jego władza jest najwyższą władzą rządzenia i obejmuje władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą (KKK 882) [Sitarz 2004, 24-25].

Jeśli chcemy rzeczywiście dobrze zrozumieć znaczenie słowa *primatus* według *mens legislatoris*, istnieje konieczność ukazania jego rozumienia w historii prawa Kościoła [Erdő 2009, 623-28; Salij 2011, 29-35].

2.1. *Primatus* – rys historyczny

W trzecim wieku był spór z Pawłem z Samosaty. Na synodzie został ogłoszony heretykiem. O tej decyzji zostały poinformowane Rzym i Aleksandria. Po tej decyzji Paweł z Samosaty odwołał się do cesarza. Ten rozkazał biskupom w Italii i Biskupowi Rzymu, aby się spotkali i ponownie zadecydowali w sprawie Pawła z Samosaty.

Praktyka w Kościołach partykularnych była taka, że kiedy był gdzieś jakiś konflikt, to do Biskupa Rzymu wysyłano list lub delegację, aby

papież definitywnie rozstrzygał te sprawy, jako najwyższy autorytet w Kościele [Żurowski 1979, 135-38].

O pierwszeństwo między patriarchatami była walka kulturowo-polityczna, zarówno na wschodzie, jak i na zachodzie. Władców wielkich cesarstw, czy miast królewskich interesowała odpowiedź na pytanie, kto będzie tym pierwszym. Aby się kościelno-polityczna sytuacja między patriarchatami ułożyła, Sobór Nicejski I (325) postanowił, że trzeba zachować i czcić starodawny obyczaj, że patriarchowie miast patriarchalnych mają swoje prawa i jurysdykcję tylko na swym terenie. Między patriarchatami istnieje zasada starszeństwa (precedencja). Sobór wyraźnie postanowił, że przy wyborze kolejnych biskupów patriarchatu, inni patriarchowie nie będą przeszkadzać (kan. 4, 6, 7)³. Sobór Konstantynopolitański I (381) przypomniał, że Konstantynopol jest na drugim honorowym miejscu, a to dlatego, że to jest Nowy Rzym (kan. 3)⁴. Sobór Chalcedoński (451) stanowił, że duchowni, którzy między sobą wiodą spór, nie mogą iść do sądu świeckiego. Takim sądem znieważiliby władzę biskupa, ponieważ ich biskup ma prawo wysłuchać sporu jako pierwszy. Jeśli w konflikcie są duchowni ze swoim biskupem, mają prawo przedłożyć ten spór biskupowi miasta cesarskiego w Konstantynopolu. Tą regulacją Sobór podkreślił jurysdykcję biskupów miejsc i patriarchy w Konstantynopolu (kan. 3). Sobór dalej postanowił, że Konstantynopol jest Nowym Rzymem, dlatego, że zarówno w Starym Rzymie, jak i w Nowym jest siedziba cesarza i senatu. Z tego względu Nowy Rzym cieszy się osobistym przywilejem, jak Rzym Stary, będąc na drugim miejscu (kan. 28)⁵.

W V-VI w. stosowano ustaloną zasadę prawa, że kiedy ktoś odwoływał się do Stolicy Apostolskiej, odwoływał się do najwyższej i definitywnej instancji. Był to przywilej Stolicy Apostolskiej, że wysłucha każdego, kto w Rzymie przedłoży swoje prośby. Konsekwencją było rozciąganie się w czasie rozpatrywania sporów między wiernymi, kapłanami, biskupami, którzy odwoływali się do Rzymu. Także nie zawsze rozstrzygano na korzyść proszącego. Przeciw takiemu rozstrzygnięciu nie było możliwe

---

³ Sobór Nicejski I, *Canones*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. T. I (325-787). Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Wydawnictwo WAM. Księża Jezuitów, Kraków 2001, s. 28-33.

⁴ Sobór Konstantynopolitański I, *Canones*, w: tamże, s. 72-73.

⁵ Sobór Chalcedoński, *Canones*, w: tamże, s. 232-33, 250-51.

odwołanie. Wyrok Stolicy Apostolskiej uważany był za definitywny [Daniélou i Marrou 1984, 317]⁶.

Praktyka zachodnich i niektórych wschodnich biskupów była taka, że zwracali się do papieża, gdy potrzebowali definitywnego wyroku Kościoła zarówno w sprawach doktrynalnych, jak i dyscyplinarnych. Biskup Rzymu uznawany był jako ten najwyższy w Kościele. Papież na prośby biskupów odpowiadał w formie dekretów. Dekret był opisywany i rozsyłany do innych Kościołów partykularnych jako definitywne rozstrzygnięcie tego najwyższego w Kościele. Takie dekrety stopniowo zaczęły obowiązywać wszystkich.

Prymat papieża w dziejach Kościoła zachodniego nie był poddawany w wątpliwość, tak jak w Kościołach wschodnich, zwłaszcza po schizmie (1054). *Dubium* dotycząca prymatu powróciła w Kościele zachodnim w okresie koncyliaryzmu, tj. w czasie supremacji władzy soborowej nad prymatem papieskim [Żurowski 1979, 138].

2.2. Papież Gelazy I

Jednym z największym apologetów prymatu papieskiego V-VI w. był papież Gelazy (492-496). Z jego krótkiego pontyfikatu zachowało się 150 listów czy fragmentów listów. W relacjach między Rzymem i Konstantynopolem Gelazy był bardzo dobrze obeznany. Jako kanclerz dwóch swych poprzedników [Symplicjusz (468-483), Feliks II (483-492)] układał siedemnaście lat sytuację polityczno-religijną między Rzymem i Konstantynopolem [Fraisie-Coué 2001, 180-99]. Swoje wypowiedzi w obronie najwyższej władzy i prymatu Biskupa Rzymu opierał na żywej tradycji Kościoła w poprzednich okresach. Gelazy był przekonany, że papież jest wdzięczny za swój prymat samemu Chrystusowi, a to z tego powodu, że sam Chrystus postawił Piotra na czele zgromadzenia Apostołów. Piotrowi została powierzona troska o braci (Łk 22,32), Chrystus wezwał Piotra do wyznania miłości i powierzył mu owczarnię (J 21,15-18). Jego troska dotyczy wszystkich. W liście do Fausta – legata papieskiego w Konstantynopolu (493) – pisał, że papieża nikt nie może sądzić, ale że papież może sądzić każdego. Gelazy bronił tezy, że papież ma prawo ponownie rozważyć kontrowersyjne

---

⁶ Na temat prymatu Piotra w pierwszych wiekach Kościoła zob. numer czasopisma „Vox Patrum”: *Papiestwo w starożytności chrześcijańskiej*, „Vox Patrum” 24 (2004), nr 46-47.

decyzje patriarchy Konstantynopola Akacjusza. Wschodni biskupi jednak odmówili i nie uznali autorytetu Biskupa Rzymu. Papież ma również prawo wydać decyzje, od których nie ma odwołania, a wszyscy zobowiązani są do ich respektowania. Decyzji Biskupa Rzymu nie można było wykorzystać przeciwko niemu samemu⁷. Swoje twierdzenie opierał na istocie, że prymat Biskupa Rzymu jest pochodzenia (z prawa) Bożego. Dlatego Biskup Rzymu może sądzić każdego. Jego jednak sądzić nie może nikt. Do papieża może odwołać się każdy, ale przeciwko decyzji papieża nie jest możliwe odwołać się, nawet do najwyższej świeckiej władzy. Papież może podejmować decyzje sam, nie musi zwoływać synodu. Ewentualnie może zmieniać decyzje i wnioski synodu. Swoje twierdzenie Gelazy opierał na tradycji pasterskiej, że Rzym był zawsze na pierwszym miejscu (co było w sprzeczności z kan. 6 Soboru Nicejskiego I), a następnie były inne patriarchaty w Aleksandrii, Antiochii. Dlatego największą wagę ma głos tego pierwszego. Konstantynopol, w porównaniu z innymi patriarchatami, był miastem młodym, dlatego nie może ubiegać się o hierarchiczną rangę *sedes par excellence*. Gelazy przypomniał kan. 28 Soboru Chalcedońskiego, który przyznał patriarsze Konstantynopola wyższe miejsce w hierarchii, ale nie uznawał hierarchicznego prawa biskupa miejsca i nazywa go *cuiuslibet civitas episcopus*. Twierdzenia te opierają się na tradycji, gdy Konstantynopol był jeszcze zależny od Heraclei (*paroeciae Heracliensis ecclesiae pontifex*) [Grzelak 1922, 8-22]. Gelazy podkreślał tradycję wynikającą z praktyki sądowej, której trzymali się także jego poprzednicy: papież Zozym (417-418) i papież Bonifacy I (418-422): *Roma locuta est, causa finita*. Przez to stwierdzenie Gelazy wyraźnie stanowił, że nie można odwoływać się od decyzji papieża. Z autorytetu św. Apostoła Piotra, Stolica Apostolska ma prawo sądzić wszystkich i nikt nie może się od tej decyzji odwołać do Synodu Biskupów. Z autorytetu Apostoła Piotra może Stolica Apostolska interweniować tam, gdzie dzieje się niesprawiedliwość i uwolnić, gdy ktoś został niesłusznie skazany⁸.

Dla papiestwa V w., Biskup Rzymu był przedstawicielem pierwszego spośród Apostołów oraz widzialnym i rzeczywistym wykonawcą jego władzy na ziemi. Piotrowy przywilej trwa i istnieje w jego następcach. Oni są

---

⁷ Gelasius, Epistula IV seu Commonitorium ad Faustum Magistrum fungentem legationis officio Constantinopoli, w: PL 59, Mansi, kol. 28-29.

⁸ Gelasius, Epistula XIII ad episcopos Dardaniae, w: PL 59, Mansi, kol. 66-67.

Caput i *Princeps*. Urząd Piotra jest *principatus* wśród urzędów apostołskich i niesie w sobie najwyższą władzę tego urzędu [Vacca 1993, 9-32].

2.3. *Primatus* w konstytucji dogmatycznej *Pastor aeternus*

Sobór Watykański I w konstytucji dogmatycznej *Pastor aeternus*⁹ wyłożył naukę o prymacie papieskim, który jest służbą jedności wiary i jedności wspólnoty Kościoła. Wspólnota biskupów znajduje odzwierciedlenie we wspólnocie wiernych i jest to odzwierciedlenie we wspólnocie całego Kościoła z jedną głową [Akwinskiy 1993, 76]. Sobór potwierdził, że prymat został powierzony Apostołowi Piotrowi i ma charakter jurysdykcyjny i honorowy (Mt 16,16-19; J 21,15-17). Rozdział ten kończy się kanonem, w którym wyrażono *anathema sit* dla tych, którzy temu nauczaniu chcieliby zaprzeczyć (1). Ponadto Sobór stwierdził, że prymat Piotra stale trwa w papieżu i jego następcach. Również ten rozdział zakończony został kanonem ustanawiającym [karę] *anathema sit* dla tych, którzy sprzeciwiliby się podanej nauce (2).

Sobór oświadczył, że ze świadectw Pisma [świętego], przyjętych tradycji, nauczania soborowego i papieskiego bezpośrednio wynika, że Stolica Apostolska i Biskup Rzymu posiada prymat nad całym światem, jest następcą św. Piotra, głową całego Kościoła, ojcem i nauczycielem wszystkich chrześcijan. Władza papieża jest zwyczajna, przez nikogo niedelegowana, z Bożego ustanowienia jest złączona z urzędem. Zwyczajna władza papieża wskazuje na źródło władzy, a nie na częstotliwość korzystania z niej. Władza papieża jest prawdziwie jurysdykcyjna. Nie jest to tylko władza nadzoru i kierowania. Prymat papieża nie jest funkcją honorową. Jego władza jest powszechna w całym Kościele i najwyższa. Skutkuje to tym, że papież jest najwyższym sędzią w całym Kościele i może swobodnie podejmować wszelkie sporne sprawy. Nie może być przez nikogo sądzony i przeciwko jego decyzji nie można odwołać się do żadnej wyższej instancji. Władza papieża nie jest ograniczona władzą biskupów diecezjalnych. Władza papieża jest pełna i niepodzielna w całym Kościele. Zadaniem papieża jest czuwać nad biskupami, aby w diecezjach wypełniali zadania wynikające z ich urzędów. W przypadku konieczności, papież musi interweniować. Nie

⁹ Concilium Vaticanum Primum, Constitutio dogmatica *Pastor aeternus* (18.07.1870), ASS 6 (1870-1871), s. 40-47.

potrzebuje on żadnego innego pośrednika, ponieważ jego władza jest bezpośrednia. Papież jest prawdziwym biskupem i jego władza jest rzeczywiście biskupia. Ma w Kościele kontaktować się z innymi pasterzami i wiernymi świeckimi. W zakresie swojej władzy ograniczony jest prawem Bożym, któremu swoją władzą służy i musi je wypełniać. Rozdział [tego soborowego nauczania] został zakończony kanonem, w którym jest krótkie potwierdzenie nauki o prymacie papieskim (3) [Pavelková 2006, 39-53; Konieczny 2012, 581-85].

2.4. *Primatus* w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. ustawodawca w kan. 218 § 1-2 – o papieskim prymacie – stwierdził: „§ 1. Biskup Rzymski, następca w prymacie św. Piotra, ma nie tylko pierwszeństwo w godności, ale najwyższą i pełną władzę jurysdykcyjną w Kościele powszechnym w sprawach wiary i obyczajów, jak i tych, które należą do dyscypliny i rządów Kościołem, rozsianym po całym świecie. § 2. Ta władza, niezależna od jakiegokolwiek władzy ludzkiej, jest prawdziwie biskupia, zwyczajna i bezpośrednia tak w stosunku do wszystkich i poszczególnych Kościołów, jak i w stosunku do wszystkich i poszczególnych pasterzy oraz wiernych”. Kanon ten jest niezwykle bogaty w źródła¹⁰. W § 1 zostało zdefiniowane, kto faktycznie jest papieżem: „*Beati Petri in primatu Successor*” i jaka jest jego władza: nie jest to tylko zaszczyt (*non solum primatum honoris*), ale jego władza jest także skuteczna (*sed supremam et plenam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam tum in rebus quae ad fidem et mores, tum in iis quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent*).

Kanon ten stanowi podsumowanie nauczania Soboru Watykańskiego I o prymacie papieskim (*Pastor aeternus*, nr 1-3). Władza, którą Chrystus powierzył Apostołowi Piotrowi, jest dokładnie taka sama u Biskupa Rzymu, co wynika z prawa Bożego. Papież jest pierwszym następcą Apostoła Piotra w prymacie. Jaka władzę Chrystus powierzył Piotrowi, taką

---

¹⁰ Por. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917) [dalej cyt.: KPK/17], w: *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. VII, *Codices Iuris Canonici latini et orientales, fontium annotatione aucti*, red. D. Andrés Gutiérrez, EDIURCLA, Roma 1994, kol. 6303, wniosek 2.

dokładnie powierzył również Biskupowi Rzymu. W takim kontekście należy rozumieć kan. 109 i kan. 219 KPK/17 [Żurowski 1979, 138-42].

2.5. *Primatus* w dokumentach Soboru Watykańskiego II

Ze świadectwa zawartego w pismach Nowego Testamentu, z Tradycji Kościoła, jak wyżej wskazano, Kościół przyjmuje, naucza i przedstawia do wierzenia, że Biskup Rzymu pełni urząd na mocy prymatu w całym Kościele i że jest bezpośrednim następcą Apostoła Piotra. Urząd ten obdarzony jest charyzmatem, którego przejawem jest jedność wiary i jedność wspólnoty wszystkich wierzących (*Pastor aeternus*, nr 1-3). Doktrynę tę przyjął i ponownie potwierdził Sobór Watykański II¹¹. Apostoł Piotr przyjął urząd, który mu powierzył sam Chrystus i bezpośrednio przekazał jego następcom (LG 20). Ta bezpośrednia sukcesja umiejscawia Rzym przed wszystkimi innymi miastami. Biskup Rzymu jest widzialnym źródłem i fundamentem widzialnej jedności między wszystkimi biskupami Kościoła i wszystkimi wierzącymi w Chrystusa (LG 23). Urząd Biskupa Rzymu obdarzony jest charyzmatem powszechnej miłości, która zachęca go do służby wszystkim w jedności wiary i jedności wspólnoty Kościoła. Urząd ten powierzył Chrystus Piotrowi i jego następcom po to, aby spełnione zostały zadania Kościoła, w celu zachowania jedności i wyznawania jednej wiary¹².

Episcopatus i *primatus* są wzajemnie i nierozdzielnie ze sobą związane. Współistnieją one z postanowienia Bożego. Ale w procesie rozwoju i wzroście Kościoła powstała ludzka struktura organizacyjna Kościoła, w której urząd obdarzony charyzmatem *primatus* cieszy się czcią i skutecznością. Można powiedzieć, że dzisiaj Kościół jest świadomy zadania, które miały w historii Kościoła miasta ściśle związane z życiem Apostoła Piotra, jak Antiochia i Aleksandria (LG 23)¹³.

¹¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75 [dalej cyt.: LG]; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-66, nr 18.

¹² Tenże, Decretum de Oecumenismo *Unitatis redintegratio* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 90-112; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje*, s. 193-208, nr 2.

¹³ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Considerazioni su „Il Primato del successore di Pietro nel mistero della Chiesa”*, „Communicationes” 30 (1998), nr 2, s. 207-16, nr 4.

2.6. *Primatus* w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku

W KPK/83 w kanonach o Biskupie Rzymu (kan. 331-333) słowo *primatus* nie występuje. W całym Kodeksie występuje trzykrotnie [Zieliński 2006, 93]. Ustawodawca w kan. 591 stanowi: „Mając na uwadze większe dobro instytutów oraz troskę o zabezpieczenie potrzeb apostołatu, Papież, na mocy swego prymatu obejmującego cały Kościół (*rationem sui in universam Ecclesiam primatus*), może ze względu na wspólny pożytek wyjmować instytuty życia konsekrowanego spod kierownictwa ordynariuszy miejsca i poddawać je tylko sobie lub innej władzy kościelnej”. W kontekście tego kanonu, prymat papieski należy rozumieć jako najwyższą władzę rządzenia, która wykonywana jest w konkretnym instytucie i urzeczywistniana przez Biskupa Rzymu w akcie egzempcji [Chrapkowski i Krzywda 2006, 25].

Z kolei w kan. 1273 stanowi: „Biskup Rzymski, na mocy prymatu rządzenia (*primatus regiminis*), jest najwyższym zarządcą i szafarzem wszystkich dóbr kościelnych”. Zaś w kan. 1417 § 1 stanowi: „Z racji prymatu Biskupa Rzymskiego (*ob primatum Romani Pontificis*) wolno każdemu wier-nemu swoją sprawę, czy to sporną, czy karną, z trybunału każdego stopnia i w każdym stadium sporu, przenieść do rozpatrzenia Stolicy Świętej lub do niej ją wnieść”. Z tych kanonów wyraźnie wynika, że słowo *primatus* w KPK/83 oznacza tego, kto ma specjalną, najwyższą, powszechną władzę rządzenia w Kościele [Erdö 2009, 621].

3. KANONICZNA ANALIZA KAN. 331

Ustawodawca w kan. 331 stanowi, kim jest Biskup Rzymu: „Biskup Kościoła Rzymskiego, w którym trwa urząd udzielony przez Pana samemu Piotrowi, pierwszemu z Apostołów, a który ma być przekazywany jego następcom, jest Głową Kolegium Biskupów, Zastępcą Chrystusa i Pasterzem całego Kościoła tutaj na ziemi. Dlatego, z racji swego urzędu, posiada on najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze w sposób nieskrępowany”.

Urząd Apostoła Piotra jest początkiem, trwałym i widzialnym znakiem jedności wiary i jedności wspólnoty z Bożego ustanowienia (LG 23). Władza bezpośredniego następcy Apostoła Piotra jest najwyższa, pełna, bezpośrednia, powszechna i zwyczajna. Ta władza papieża jest zwyczajną

władzą biskupią nad wszystkimi Kościołami i wszystkimi kościelnymi wspólnotami i nad wszystkimi ludźmi wierzącymi w Chrystusa należącymi do wspólnoty Kościoła. Władzę tę papież może wykonywać swobodnie. Jest to władza zwyczajna, dlatego że zwyczajnie przynależy do Biskupa Rzymu (kan. 131 § 1) [Erdö 2009, 628]. W sprzeczności z kan. 331 jest pogląd Eugenia Corecco, który w swojej eklezjologicznej koncepcji Kościoła rozumie papieża, jego zadania i jego autorytet relatywnie. Umniejsza prymat papieża tym, że nad Bożym ustanowieniem prymatu jest wspólnota biskupów. E. Corecco ukazuje papieża jako obrońcę jedności Kościoła z władzą nie nad Kościołem (*potere non sulla Chiesa*), ale z władzą wewnątrz wspólnoty Kościoła (*potere nella comunione ecclesiale*). Ta druga władza otrzymała legitymację od Ducha Świętego we wspólnocie biskupów („sobornost” = „koncyliaryzm”). Zaś cała wspólnota biskupów jest nosicielem najwyższego kościelnego urzędu [Corecco 1997, 326-27].

3.1. *Potestas regiminis ordinaria*

Władza papieża jest ograniczona prawem Bożym naturalnym lub pozytywnym. Również władza papieża jest ograniczona prawami człowieka z Bożego ustanowienia, dlatego że człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boże (kan. 204-223). Władza papieża jest ograniczona wiarą katolicką¹⁴. Wszyscy członkowie Kościoła są podmiotami prawa papieskiego. Papieska władza (kan. 135 § 1) jest skierowana finalnie na dobro wspólne całego Kościoła i na najwyższy porządek kościelny (*salus animarum suprema lex*). Władza papieża nie jest władzą w rozumieniu nadzoru, kontroli czy inspekcji. Jego władza jest *primus inter pares*, która papieżowi służy dlatego, aby czuwał nad kierunkiem pielgrzymowania Kościoła. Urząd papieża jest nośnikiem zwyczajnej władzy rządzenia. Jest to władza *par excellence*, która nakazuje postrzegać papieża tak, jak dopełnione małżeństwo w sensie *ratum et consumatum* [D’Onorio 1992, 67].

Władza papieża jest zwyczajna, dlatego należy urząd rozumieć według kan. 131 KPK/83¹⁵. Ta władza nie należy do papieża jako osoby fizycznej,

¹⁴ Tamże, nr 7.

¹⁵ „§ 1. Władza rządzenia jest zwyczajna, jeśli na mocy samego prawa łączy się z jakimś urzędem; jest delegowana, gdy zostaje udzielona samej osobie, nie z racji urzędu. § 2. Zwyczajna władza rządzenia może być własna lub zastępcza. § 3. Kto twierdzi, że jest delegowany, ma obowiązek udowodnienia delegacji”.

ale do papieża jako sprawującego najwyższy urząd w Kościele (*adnexum officio*). Władzy tej papież nie wykonuje jako osoba prywatna, kiedy chce coś zrobić. Władzy tej papież nie przyjął tak, że mu ktoś powierzył ten urząd. Jest to władza, która należy do papieża z urzędu, jaki swobodnie przyjął przy swym wyborze podczas konklawe.

Sądowa władza papieża w sposób nieograniczony dotyczy wszystkich wiernych katolików i wszystkich kościelnych instytucji (kan. 1442). Papież sam może swobodnie podejmować wszelkie sporne kwestie (kan. 1405 § 1, 4°). Każdy wierny i każda instytucja kościelna może swoją sprawę swobodnie wnieść do rozpatrzenia przez samego papieża, aby ją przejął i rozstrzygnął (kan. 1417 § 1).

Władzy wykonawczej papieża są podporządkowane wszystkie kwestie organizacyjne, administracyjne, finansowe i majątkowe w Kościele (kan. 1273). Choćby osoba prawna nabyła majątek zwyczajnym sposobem, ten majątek podlega najwyższej władzy papieża (kan. 1256). Prawo papieża nie jest prawem majątkowym we właściwym rozumieniu tego pojęcia, ale wypływa z najwyższej władzy wykonawczej nad całym Kościołem [Krukowski 2006, 159].

3.2. *Potestas suprema*

Władza papieża jest w Kościele najwyższa i nie podlega żadnej innej władzy, ani kościelnej, ani świeckiej. Jednak papież nie jest władcą absolutnym z władzą absolutną¹⁶. Władza papieska jest ograniczona prawem Bożym, wiarą katolicką i prawami człowieka (LG 27). Dlatego papież nie może być przez nikogo sądzony (kan. 1404). Działanie, które wykracza przeciw temu postanowieniu, jest uznawane za nieważne i nieskuteczne (kan. 1406 § 1; kan. 124 § 2). Dlatego od wyroku lub decyzji papieża nie można się odwołać do żadnej innej instytucji (kan. 333 § 1-3; kan. 1629, 1°; kan. 1732). Wszyscy członkowie Kościoła katolickiego są mu podporządkowani i od niego zależni. Kto by się odwołał od decyzji papieża do Soboru lub Kolegium Biskupów, będzie ukarany cenzurą (kan. 1372). Papież swoją najwyższą władzę wykonuje jako zastępca (wikariusz) samego Chrystusa.

Kolegium Biskupów jest także nosicielem najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem. Głową Kolegium Biskupów jest tylko papież, a biskupi są

---

¹⁶ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Considerazioni*, nr 10.

członkami z mocy sakramentalnej konsekracji w hierarchicznym podporządkowaniu. Kolegium Biskupów nigdy nie może podejmować spraw bez swojej głowy (kan. 342-344), którą jest jedynie papież (kan. 336; LG 22b).

Nosicielem najwyższej władzy nie jest sobór powszechny (*concilium oecumenicum*). Według Magisterium Kościoła i obowiązującego Kodeksu, sobór jest uważany za uroczystą formę zgromadzenia Kolegium Biskupów ze swoją głową (kan. 336-341).

Najwyższa władza papieża dotyczy także kierownictwa i koordynacji zadań misyjnych Kościoła w świecie (kan. 782 § 1).

3.3. *Potestas plena*

Władza papieska jest pełna, ponieważ ostatecznie decyduje o wszystkim, co dotyczy treści wiary, moralności, nauczania i rządzenia (kan. 749 § 1 i 3; kan. 752; kan. 754). Władzy dyscyplinarnej papieża podlegają wszyscy członkowie Kościoła i wszystko w Kościele. Wszystkie stopnie hierarchiczne w Kościele są mu podporządkowane. Władza papieża jest definitywna w zakresie władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędowniczej (kan. 135-138; kan. 1442).

Władza papieża jest zwyczajna biskupia (kan. 332 § 1) [D'Onorio 1992, 68-71]. Jest to *potestas sacra*, którą papież przyjmuje dla dobra dusz i dla realizacji zadań, które Kościołowi powierzył Chrystus (CD 2)¹⁷. Jest wykonywana w sposób nieskrępowany (kan. 331). Jednak, gdy decyzje papieskie dotyczą sytuacji Kościoła na danym terytorium, wówczas w wykonywaniu swojej władzy powinien zachowywać przepisy prawa międzynarodowego (kan. 362).

Kuria Rzymska ze wszystkimi swoimi instytucjami jest narzędziem dla papieża, za pomocą którego wykonuje on swoją pełną władzę nad całym Kościołem i dla dobra Kościołów partykularnych (kan. 360). Kościół katolicki i Stolica Apostolska są osobami moralnymi z Bożego ustanowienia (kan. 113 § 1), dlatego są podmiotami prawa międzynarodowego [Erdö 2009, 638-39].

---

¹⁷ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-96; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje*, s. 236-58 [dalej cyt.: CD].

3.4. *Potestas immediata*

Władza papieża jest wykonywana nad wszystkimi ludźmi i instytucjami w Kościele (Kościoły partykularne, pasterze, wierni), tak indywidualnie, jak i powszechnie, bezpośrednio i bez konieczności potwierdzenia przez inną władzę (LG 27; CD 2). Dlatego każdy wierny może zwrócić się do papieża o pomoc w różnych spornych kwestiach, jak i papież może sam swobodnie angażować się w nie z własnej inicjatywy (kan. 1405 § 1, 4°; kan. 1417 § 1; kan. 1444 § 2). Władza ta również zobowiązuje do posłuszeństwa papieżowi wszystkich duchownych i wszystkich członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego (kan. 273; kan. 590 § 2). Papież może dyspensować od wszystkich ślubów i przyrzeczeń złożonych w Kościele (kan. 1196).

Papież jest ordynariuszem (kan. 134 § 1). Dlatego, gdy w prawie wymieniane są kompetencje ordynariusza, dotyczą one także papieża rozumianego jako ordynariusza dla wszystkich Kościołów partykularnych, wspólnot zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego. Ta bezpośrednia władza papieża nad każdą wspólnotą wiernych nie umniejsza władzy biskupa w Kościele partykularnym, ale ją umacnia, gwarantuje ją wewnątrz Kościoła partykularnego (kan. 333 § 1; kan. 590 § 2; LG 23, 37; CD 8a). Władza biskupa miejsca jest ograniczona w przypadkach ustanowionych w prawie lub dekretem papieża (kan. 381 § 1). Dlatego biskup diecezjalny może dyspensować od powszechnych i partykularnych przepisów dyscyplinarnych, które wydaje papież (kan. 87 § 1) [Molano 2002, 576].

3.5. *Potestas universali*

Władza papieża sprawowana jest nad całym Kościołem powszechnym. Jego władza nie jest ograniczona terytorialnie i personalnie, tzn. innym urzędem lub osobą (np. kan. 8 § 1; kan. 21). W Kościele nie istnieje żaden pasterz ani żadna kwestia, dla których papież nie byłby kompetentny. Powszechny charakter władzy papieskiej dotyczy wszystkich spraw (aspekt przedmiotowy) oraz wszystkich Kościołów partykularnych i wszystkich członków Kościoła (aspekt podmiotowy) [Krukowski 2006, 160].

3.6. *Potestas semper libera*

Swoją najwyższą władzę papież zawsze wykonuje swobodnie. Jego władza nie jest zależna od żadnej innej władzy – świeckiej lub kościelnej (LG 22). Władza papieża nie jest ograniczona żadnymi zewnętrznymi aspektami ani czasem. Nie oznacza to, że papież może się „mieszać” w kompetencje biskupów diecezjalnych¹⁸. Papież może w każdym momencie sprawowania urzędu wykonywać związaną z nim władzę. Ustawodawca w kan. 331 wyraźnie stwierdza: władzę może zawsze wykonywać w sposób nieskrępowany (*semper libere exercere valet*, a nie *semper et libere exercere valet*). Papież nie jest prawnie zobowiązany do podjęcia decyzji zgodnie ze zdaniem biskupów na soborze powszechnym lub Synodzie Biskupów. Zatwierdzenie decyzji soboru lub Synodu Biskupów podlega jego mądrym rozeznaniu z uwzględnieniem zdania biskupów (kan. 342-348). Zdanie biskupów ma służyć za pomoc papieżowi, by mógł podjąć decyzję dla dobra całego Kościoła i wszystkich wiernych [Molano 2002, 576; Mazurkiewicz 2012, 589-91].

PIŚMIENNICTWO

- Akvinský, Tomáš. 1993. *Summa proti pohanům IV*. Olomouc: Matice cyrilometodějská.
- Bocian, Jan B. 2000. *Biblijne podstawy doktryny o nieomyślności papieża*. Pieniężno: RM Seminarium Duchownego Księży Werbistów.
- Corecco, Eugenio. 1997. *Ius et Communio. Scritti di Diritto Canonico*, vol. 1, ed. Graziano Borgonovo, and Arturo Cattaneo. Lugano: Edizioni Piemme.
- Chrapkowski, Arnold, i Józef Krzywda. 2006. „Instytuty życia konsekrowanego.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/2: *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, red. Józef Krukowski, 7-144. Poznań: Pallottinum.
- D’Onorio, Joël-Benoît. 1992. *Le pape et le gouvernement de l’Église*. Paris: Editions Fleurus-Tardy.
- Daniélou, Jean, i Henri Irenée Marrou. 1984. *Historia Kościoła*. T. 1: *Od początków do roku 600*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Erdö, Péter. 2009. “Il fatto teologico del primato del Romano Pontefice nel Diritto Canonico vigente (con speciale riguardo al can. 331 CIC).” *Periodica* 98, no. 4:619-42.
- Fraisse-Coué, Christiane. 2001. “Die zunehmende Entfremdung zwischen Ost und West (451-518).” In *Die Geschichte des Christentums, Religion-Politik-Kultur*. Band 3: *Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)*, ed. Luce Pietri, 158-210. Freiburg-Basel-Wien: Herder.

¹⁸ Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Considerazioni*, nr 7-8.

- Grzelak, Władysław. 1922. *Nauka papieża Gelazego I: O Autorytecie Stolicy Apostolskiej. Przyczynek do historii prymatu i polityki papieskiej*. Poznań: Wydano zasiłkiem Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ., Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa w Poznaniu.
- Koczwara, Stanisław. 2012. „Prymat papieża. I. Aspekt teologiczny.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 579-81. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Konieczny, Mariusz. 2012. „Prymat papieża. 2. W średniowieczu.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 581-85. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Krukowski, Józef. 2006. „Hierarchiczny urząd Kościoła.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 156-74. Poznań: Pallottinum.
- Mazurkiewicz, Ryszard. 2012. „Prymat papieża. II. Aspekt prawnokanoniczny.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 589-91. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Molano, Eduardo. 2002. “De Ecclesiae constitutione hierarchica.” In *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, vol. II/I, ed. Ángel Marzoa, Jorge Miras, and Rafael Rodríguez-Ocaña, 556-88. Pamplona: EUNSA.
- „Papieżstwo w starożytności chrześcijańskiej.” 2004. *Vox Patrum* 24, nr 46-47.
- Pavelková, Martina. 2006. “Dogma o papežském primátu a neomylnosti na I. vatikánském koncilu.” In *Dokumenty Prvního vatikánského koncilu*. Pracovní překlad Rudolf Svoboda, Karel Skalický, et al., 39-53. Praha: Krystal OP.
- Rusecki, Marian. 2012. „Prymat papieża. B. Ujęcie systematyczne.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. Edward Gigilewicz, 585-89. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Salij, Jacek. 2011. *Po co kościołowi papież?* Poznań: Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów.
- Sitarz, Mirosław. 2004. *Słownik prawa kanonicznego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Vacca, Salvatore. 1993. *Prima sedes a nemine iudicatur: genesi e sviluppo storico dell'assioma fino al Decreto di Graziano*. Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana.
- Zieliński, Janusz. 2006. *Indeks rzeczowy Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Poznań: Pallottinum.
- Żurowski, Marian. 1979. *Hierarchiczne funkcje zarządzania Kościołem*. T. 2. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.

Prymat papieża według kan. 331 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku

Streszczenie

Kościół katolicki jest organiczną wspólnotą wszystkich wiernych chrześcijan z woli Jezusa Chrystusa. W tej organicznej wspólnocie każdy wierzący ma swoje miejsce i funkcje. Funkcje wiernych występują jako indywidualne i kolegialne, i są ściśle ze sobą połączone. Indywidualną funkcją w Kościele jest urząd papieża. Tak jak Apostoł Piotr został wybrany przez samego Chrystusa na pierwszego wśród Apostołów, tak i dziś papież jest głową Kolegium Biskupów.

Papież, Biskup Rzymu, jest pierwszym następcą Apostoła Piotra, głową Kolegium Biskupów, zastępcą Chrystusa na ziemi i pasterzem całego Kościoła. Na mocy swego urzędu ma w Kościele najwyższą, pełną, bezpośrednią, powszechną i zwyczajną władzę, którą może swobodnie wykonywać. Jego władza jest najwyższą władzą rządzenia i obejmuje władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

Słowa kluczowe: Następcą; Piotr; Biskup Rzymu; Rzym; władza

The Primacy of the Pope According to can. 331 of the 1983 Code of Canon Law

Summary

The Catholic Church is an organic community of the Christian faithful who believe in Jesus Christ. Everyone has his place and functions in the Church. The functions of the faithful appear as individual and collegial, and are closely related together. The Pope's office is an individual function in the Church. Like the Apostle Peter, he was chosen by Christ himself as the first of the Apostles, and so is the Pope today, he is the head of the college of bishops.

The Pope, Roman Pontiff is the first successor of the Apostle Peter, the Vicar of Christ, and the pastor of the universal Church on earth. By virtue of his office he possesses supreme, full, immediate, and universal ordinary power in the Church, which he is always able to exercise freely. His authority is the supreme and it consists of legislative, executive and judicial one.

Key words: Successor; Peter; Roman Pontiff; Rome; power

Information about Author: REV. ŠTEFAN BRINDA, J.C.L. – Ph.D. student, Department of Public and Constitutional Church Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: stefan.brinda@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-0385-156X>